

BOOK REVIEW

Маја АНГЕЛОВСКА –
ПАНОВА,
РЕЛИГИСКИТЕ
ФОРМАЦИИ И РОДОВИТЕ
ИДЕНТИТЕТИ
(Скопје: Селектор 2010)

Сè до 80-тите години од XX век проучувањето на религиите, вклучувајќи го и христијанството, се одвивало без разгледување на прашањето за родовите. Меѓутоа, со афирмацијата на новите научни методологии постепено се осознале нови перспективи за улогата на родот во религијата. Како резултат на ова, веќе неколку децении наназад е прифатено мислењето дека родот и религијата мораат да се рагледуваат како интегрална научна дисциплина. Во овој контекст, современата наука особено внимание му посветува на влијанието на родовите субјекти во рамките на религиите.

Токму ова е главниот предмет на интерес на монографијата на проф. д-р Маја Ангеловска-Панова насловена како *Религиските формации и родовите идентитети*, издадена во 2010 г. од издавачката куќа „Селектор“. Во неа на вкупно 138 страници се третира прашањето за улогата на религиите во креирањето на родовите идентитети. Притоа, посебен акцент е ставен на улогата на жената во рамките на христијанската Црква и на еретичките движења во средниот век. Воедно, истражувањето е насочено кон детерминирањето на улогата на жената во етаблирањето, подемот, реставрирањето и во сузбивањето на хетеродоксните религиски концепти. Проучувањата покажуваат дека жените имале поддоминантна улога во алтернативните и неинституционални религии отколку во строго канонски уредените религии и цркви. Ова е особено важно ако се има предвид дека на овие прашања досега многу малку им е посветено внимание во науката. Оттука, оваа монографија претставува дополнителен предизвик за сите оние што сакаат да проникнат во прашањата кои, повеќе или помалку, сè до неодамна претставуваа табу-тема во науката, а особено во теологијата.

Покрај воведот и епилогот, монографијата содржи седум поглавја. Во нивното конципирање авторката внимавала да го следи хронолошкиот принцип, воедно потенцирајќи ја интеракцијата на двата поима: религија и род. Внимателно исчитувајќи ја книгата, со право констатираме дека во неа, преку примерите со конкретни историски личности и настани, е направен обид да се објасни изградениот систем на религиски верувања со кој се регулирал статусот на половите индивидуи на семејна и на општествена инстанција.

Во првото поглавје насловено како „Концепт за родовите: Светото писмо, апокрифите, фолклорната традиција“, предмет на интерес претставуваат родовите во трите книжевни вида карактеристични за христијанското учење и практика. Станува збор за родовите прашања погледнати низ призмата на Светото писмо – Библијата, апокрифните текстови и на фолклорната традиција. Преку компаративна анализа на споменатите текстови, авторката заклучува дека во апостолскиот период од развојот на христијанството родовите имале еднаков статус. Тоа се должело на хуманистичките тенденции прокламирани од Исусовото учење за рамноправност помеѓу мажот и жената. Пресвртот следувал подоцна како резултат на разните, честопати погрешни, толкувања на Светото писмо од страна на некои црковни авторитети. Тие, всушност, го наметнале традиционалниот статус на жената како секундарен субјект во средновековното општество.

Статусот на родовите субјекти во манихејската религија се проследува во второто поглавје насловено како „Мани и традицијата од манихејскиот религиски концепт“. Во него авторката ги анализира податоците содржани во делата на св. Августин, како и текстовите од т.н. Коптски корпус и кодексот *Kefalia* објавени во делото *Manichaeae Texts from the Roman Empire*. Таа врз основа на овие анализи заклучува дека во манихејскиот морално-етички систем била инкорпорирана идејата за еднаквост на родовите. Тоа претставувало основа за тоа овој принцип да се преслика во подоцнежните еретички учења на Балканот и во Западна Европа.

„Аскетизмот и ранохристијанското монаштво“ претставува одделно поглавје во кое фокусот е насочен кон женското монаштво, односно кон жените-монахињи со аскетски атрибути. Во исто време, тие се јавуваат и како автори на апологетски текстови бранејќи ги догмите на Црквата. Станува збор за високопочитувани личности кои уживале висок духовен и морален авторитет не само

во теолошката средина туку можеби многу повеќе меѓу мирјаните. Во овој дел од трудот, авторката дополнително се осврнува на мотивацијата на овие жени да се замонашат. Притоа заклучува дека овој тип жени најчесто се регрутирале од оној дел од женската популација што бил целосно дистанциран од каква било социјална улога на сопруги и на мајки. Како пример се наведуваат биографиите на Макрина, Паула, Меланија Помладата и Меланија Постарата кои замонашувајќи се, својот благороднички статус го ставиле во функција на Бога.

Четвртото поглавје „Императорките, феминизмот и теолошките расправи“ се занимава со жените на високи општествено-политички позиции во Византија. Конкретно, предмет на интерес се Теодора – сопругата на императорот Јустинијан I, како и цариците Ирина и Теодора кои биле регенти на своите малолетни синови – императори. Првата од куртизана и циркуска танчарка станала сопруга на императорот. Воедно, таа се доживувала себеси како рамноправен совладетел на својот сопруг Јустинијан I. Паралелно имала и значајна улога во тогашните христолошки спорови поврзани со монофизитизмот.

Во овој дел од трудот авторката се задржува и на улогата на цариците Ирина и Теодора во црковниот живот, а особено во теолошките расправи. Карактеристично за двете е тоа што од позиција на регенти на малолетните синови биле категорични во својата иконофилска политика заземајќи решителен став во еден турбулентен период од развојот на христијанската Црква и догма.

Во рамките на ова поглавје, вниманието е насочено и кон една друга жена на висока позиција во византиското општество. Станува збор за Ана Комнина, ќерка на императорот Алексиј I Комнин и несомнено една од најучените жени во византиската епоха. Овде предмет на интерес е нејзиното дело *Алексијада* и перцепцијата на византиската принцеза за богомилството како еретичко учење.

Токму следното петто поглавје им е посветено на „Богомилството и родот“. Овде се третира прашањето за интеракцијата на релација ерес – род, а споредена со догмите и каноните на правоверната Црква. Притоа, преку примери на жени кои имале водечка улога во еретичките учења се докажува нивниот рамноправен статус во рамките на богомилството. Имено, богомилите биле категорични во ставот за еднакви права и обврски на родовите

субјекти. Жените од категоријата на совршените имале можност да извршуваат исти функции како и мажите.

Во поглавјето „Катаризмот низ призмата на Рајнериј Сакониј“ истражувачкиот интерес на авторката е насочен кон суштината, окултизмот и организациската поставеност на катаризмот како еретичко учење во рамките на Римокатоличката црква. Делото на Рајнериј Сакониј е особено релевантен изворен материјал поради фактот што авторот бил инквизитор и поранешен приврзаник на катаризмот.

Катаризмот, од аспект на родовите прашања, се разгледува во последното поглавје насловено како „Жените и западната апостаза“. Во него се презентираат примери преку кои се детерминира улогата на жената во рамките на еретичките заедници во западно-европските земји. Тие најчесто биле ангажирани околу работата во добротворни цели. Освен тоа, повеќето од домовите на катарите со кои раководеле жени функционирале и како еден вид училишта. Оттука и нагласената улога на жените во образовниот процес кај катарите.

Монографијата *Религиските формации и родовите идентитети*, која е плод на повеќегодишни научни истражувања, претставува комплексен и единствен научен труд не само во македонската историографија туку и пошироко во науката. Тоа се должи на фактот што авторката зафаќа и анализира низа теми интересни не само за проучувачите на родовите прашања туку и за медиевистите што се интересираат за историјата на религиите. Воедно, таа е одлична основа за евентуалните идни проучувања од областа на родовите идентитети и религијата.

Драган Зајковски